

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Я - КИЯНИН

регіональна парціальна програма
розвитку дітей старшого дошкільного віку

КИЇВ-2015

УДК 373.2.016

ББК 74.100.261.5

Г 65

Рекомендовано ученою радою Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 4 від 22 січня 2015р.)

Авторський колектив:

Большакова І.О., Войцехівський М.Ф., Гончаренко А.М., Дятленко Н.М., Кочерга О.В., Кравчук Л.В., Кульбедюк Н.Ю., Меленець Л.І., Пазюк С.А., Сабол Д.М., Смольникова Г.В., Таран О.В., Харченко О.І., Щекатунова Г.Д.

Науковий редактор та упорядник А.М. Гончаренко

Рецензенти: **Ф.Л.Левітас**, завідувач кафедру методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор історичних наук, професор;

Н.М.Кот, доцент кафедри дошкільної дидактики Інституту розвитку дитини Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук

ДО КИЇВСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Шановні Педагоги та Батьки!

Ви маєте нагоду першими ознайомитися з програмою розвитку дітей дошкільного віку. Ми спробували побудувати модель ознайомлення маленьких киян з особливостями життя у великому мегаполісі, враховуючи особливості соціуму, культури, природи, попереджуючи певні небезпеки й незручності буття.

Дошкільний вік містить неосяжні потенціали для творчого розвитку, закладає основи повноцінного життя дитини й визначає обриси майбутнього успішної самодостатньої особистості. Не забуваємо, що миті дитинства подібні до швидкоплинного життя метелика: вони незабутні, безтурботні, але занадто тендітні та вразливі для реалій життя, тому потребують гідної, зваженої підтримки з боку дорослих.

Ми запрошуємо вас до вдумливої, дослідницької роботи, де уважне спостереження за діяльністю дошкільників та вчасна розумна підтримка допоможуть йому стати справжнім киянином.

Означені нами проблеми впливу міського середовища на психофізіологічні особливості дошкільника не є вичерпними. Кожен з вас по-своєму виважено та осмислено має підійти до викликів мегаполісу задля оптимізації буття дитини. Ви зможе заповнити прогалини, спираючись на власні спостереження та осмислення досвіду й потреб дошкільника.

Бажаємо терпіння і любові до свого вихованця, послідовності й зважених висновків, обачливих дій та уникнення формалізму.

Авторський колектив

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	5
Розділ 1. Здоров'я дитини.....	12
Природа і рух.....	12
Здорова їжа	15
Розділ 2. Природа рідного міста	23
Водойми міста	23
Рослини у великому місті	26
Тварини у великому місті.....	30
Розділ 3. Культура мого міста	41
Колись і тепер.....	41
Кияни – творці свого міста	44
Архітектура Києва	47
Вулиці Києва	53
Київ у творах живопису.....	59
Музика і Київ	64
Музеї Києва.....	65
Київ театральний.....	69
Розділ 4. МИ - КИЯНИ	74
Я серед інших людей.....	74
Ми всі – різні, а разом нам добре	81
Наші свята.....	84
Як ми живемо.....	86
Речі навколо мене.....	89
Їду з Києва в село.....	92
Тлумачний словник.....	94
Додатки.....	98

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма «Я - КИЯНИН» (далі - Програма) розроблена для педагогічних працівників столичної дошкільної освіти та батьків, які виховують дітей старшого дошкільного віку. Це регіональна парціальна програма дошкільної освіти, що може використовуватися в усіх типах дошкільних закладів столиці. Програма складена із врахуванням новітніх досягнень науки та практики вітчизняної і зарубіжної дошкільної освіти. Її зміст відповідає Державному стандарту дошкільної освіти України – Базовому компоненту.

Концепція розвитку дошкільної освіти орієнтує на розширення можливостей варіативного використання українських виховних традицій, взаємне зближення й збагачення освітніх систем різних регіонів України при збереженні їхньої регіональної своєрідності, урахуванні народних традицій в освітній діяльності, вільне долучення дітей до цінностей національних культур свого регіону. Місто Київ та його жителі в цьому сенсі мають свою неповторну історію, культуру, природу. Столиця України, що виконує набагато більше функцій, ніж інші мегаполіси країни, має низку особливостей, які варто враховувати в процесі організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку. Культурні надбання столиці (музеї, виставки, театри, циркові вистави); умови для реалізації індивідуальних освітніх потреб та інтересів (гуртки, студії, культурні проекти); наявність спеціалістів для раннього втручання та надання необхідної допомоги тим, хто її потребує; можливість безпосередньо знайомитися з людським та культурним розмаїттям – все це може розглядатися як додатковий ресурс, що заслуговує на активне використання в процесі організації освітнього процесу.

З іншого боку – очевидна штучність або обмеженість природного простору в мегаполісі (нерідко перше знайомство дитини з природними об'єктами відбувається через їхнє зображення на ілюстраціях чи світлинах); обмеженість соціальних контактів на тлі чималої кількості оточуючих; розірваність близьких родинних стосунків; наявність значної кількості загроз для маленької дитини, що гальмує розвиток її самостійності (небезпечна вулиця, незнайомі люди); екологічне неблагополуччя, що позначається на здоров'ї – у свою чергу може стати бар'єрами у повноцінному розкритті дитиною свого внутрішнього потенціалу.

Столиця часто стає центром політичних подій, учасниками яких є батьки та працівники дошкільних закладів, а діти легко стають заручниками їхньої політичної активності. Усе сказане переконує у необхідності врахування цих особливостей в організації освітнього процесу дошкільного закладу.

Автори зробили спробу відобразити у Програмі освітні завдання щодо ознайомлення, вироблення ставлення, апробації моделей поведінки в царині культурної атмосфери, природної своєрідності, ціннісних пріоритетів, домінуючих норм, традицій, стилю взаємин жителів нашого чудового міста. Програма надає її користувачам орієнтири у тому, як стати провідниками у відкритті для дітей своєрідності рідного міста, допомогти полюбити його та зробити свої внески у його розвиток.

Теоретичною основою програми виступають ідеї видатних вітчизняних науковців-психологів та педагогів про обумовленість особистісного розвитку дитини її суб'єктністю та умовами життя і виховання; про необхідність цілісного охоплення всієї природи дитини (соціальний, емоційний, когнітивний, фізичний розвиток, розвиток мовлення та творчих здібностей); про вирішальну роль в розвитку дитини її активності; про роль діяльності в житті дитини, і зокрема, гри як провідної; про дошкільний вік як період закладання основ емоційно-ціннісного ставлення до людей, природи, себе самого; *про органічну єдність* навчання, виховання і розвитку.

Метою освітньої Програми є ефективне залучення соціокультурних, природних, історичних особливостей столичного регіону до освітнього процесу дошкільного навчального закладу задля створення умов для повноцінного особистісного буття дошкільників, виховання любові та почуття причетності до життя свого міста.

Задачі програми

1. Збереження та зміцнення здоров'я дітей, завдяки створенню умов для достатньої рухової активності у приміщенні, на майданчику, у найближчих осередках природи (парках, скверах, лісопарках, водоймах); варіюванню методів фізичного розвитку (рухливі ігри, прогулянки, екскурсії, туристичні походи); формуванню на доступному рівні знань в області гігієни

- життєдіяльності та харчування; опікуванню створенням здорової психологічної атмосфери.
2. Стимулювання інтересу дітей до природного довкілля столиці; формування навички природодоцільної поведінки: підводити до розуміння, що якість життя в столиці значною мірою залежить від людей та їхньої поведінки.
 3. Створення умов для поступового залучення дітей до світових культурних надбань, морально-етичних норм суспільства; підтримка інтересу до самобутньої культури свого народу, українських народних традицій, системи цінностей та правил життя у місті; сприяння у набутті ознак активних споживачів форм культурного буття міста.
 4. Підтримка у дітей інтересу до найближчого оточення: свого будинку, дошкільного закладу, вулиці, парку, скверу, водойми; сприяння в оволодінні моделями власних внесків у покращення життя на своїй вулиці, мікрорайоні, місті.
 5. Формування основ культури добросусідства: відкритості та взаєморозуміння між дітьми та дітьми і дорослими, поваги до інших людей, здатності до емпатії та демократичної свідомості, моральної компетентності, радості ініціативи й готовності брати на себе зобов'язання, неупередженого інтересу до людей з іншою культурною основою, особливостями психофізичного розвитку.
 6. Прищеплення дошкільникам мотивації до дій і моделі поведінки, що орієнтовані на сталий розвиток суспільства, сприяння розумінню ними необхідності робити свої внески у збереження природних ресурсів, захист довкілля, підтримку культури взаємин; культивувати бажання стати відповідальними киянами.

Загальна характеристика програми

- Програма є регіональною парціальною, що означає можливість її використання поряд із комплексною державною; містить оптимальний комплекс розвивальних і виховних напрямів організації життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку та орієнтує на вирішення освітніх завдань щодо охорони та підтримки здоров'я дитини, ознайомлення з природою та культурою столиці,

побудови позитивних взаємин з дорослими та однолітками. З огляду на виняткову важливість автори звертають увагу на необхідність опікування створенням інклюзивного середовища в дошкільних закладах та навчання дітей елементарним навичкам, що орієнтовані на сталий розвиток суспільства.

- Програма створена відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти України та сфер життєдіяльності; її зміст відображає етнічні, історичні, природничо-кліматичні, соціокультурні, міграційні особливості столиці.
- Зміст Програми базується на принципах культуровідповідності: передбачається знайомство з соціокультурними особливостями столиці з пріоритетом реального життя у великому місті; максимальне використання українських етнічних зразків та історичної спадщини кожного з районів Києва у емоційно-ціннісному розвитку дитини.
- Програма налаштовує на створення в дошкільному закладі інклюзивного освітнього середовища, яке має задовольняти базові потреби і буде сприятливим для всіх учасників освітнього процесу: дітей, дітей з особливими освітніми потребами, їхніх батьків та працівників дошкільних закладів.
- В основі лежить принцип родинності, що передбачає безумовну й активну участь батьків у становленні особистості киянина у дошкільному дитинстві й коливається від домінуючої ролі до співучасті. Програма акцентує увагу на інтеграції індивідуального, родинного і суспільного у сфері розвитку дитини, культивуючи співробітництво батьків, дітей, вихователів.
- У Програмі проголошується ідея посилення внесків дітей, педагогів та батьків в сталий розвиток суспільства, зокрема, практичні внески у захист природного довкілля, сортування і перероблення сміття; раціональне використання води, паперу, енергії. Звучить заклик до формування розумних потреб; пропагуються здоровий спосіб життя та доброзичливі стосунки з оточуючими.
- У Програмі відсутні регламентовані норми для визначення рівня знань та вмінь дитини. Широкий обсяг змістового матеріалу передбачає його вибірковість відповідно до місцевості, зони найближчого розвитку дитини, рівня її обізнаності, інтересу та культури, принесеної з родини.

- Навчання носить імпліцитний (непрямий, невиражений) характер, де вирішальними є не репродуктивні словесні операції, а безпосередня діяльність дитини: спостереження, емоційне сприймання, посилене створення чи перетворення найближчого простору, відтворення реального та уявного у продуктах дитячої діяльності тощо.
- Програма містить чотири розділи, кожний з яких спрямований на вирішення конкретних освітніх завдань, що віддзеркалюють специфіку життя дитини у мегаполісі. Серед них такі, як «Здоров'я дитини», «Природа рідного міста», «Культура мого міста», «Ми – кияни». Такий вибір визнається оптимальним для реалізації ідеї залучення особливостей столичного регіону та створення умов для повноцінного особистісного буття дошкільників, виховання любові і почуття причетності до життя свого міста.

Принципи та підходи до організації освітньої роботи з дітьми

- Передбачається урахування в освітньому процесі різних аспектів, зокрема, природничо-кліматичних відмінностей регіону, міграційних процесів, способів життя, відмінностей культури, історії, релігії та ін.
- При виборі змісту та методів роботи з дітьми педагогам варто вийти за рамки штучно створеного буття у приміщенні дошкільного закладу і звернути увагу на широкий простір довкілля: вулицю, на якій знаходиться дошкільний заклад, парк, що поруч, проблеми, які існують саме тут. Програма не передбачає жорсткої регламентації знань та предметного центризму, а лише надає орієнтири; педагогу пропонується обрати із запропонованого той зміст, що є соціально значимим, викликає живий відгук у нього самого і разом з тим може зацікавити дошкільників. Обов'язковою умовою має бути урахування індивідуальних особливостей дітей щодо умов їхнього проживання, освітнього та матеріального рівня батьків, етнічної належності, характеру родини, її досвіду чи віросповідання.
- У реалізації Програми бажано зробити акцент на новітній педагогіці емпатуерменту – підсилювати у дітей мотивацію до пізнання, надихати на дії, підтримувати сили та культивувати натхнення, реалізуючи принципи поваги

до дитини, залучення до спільної діяльності і підкреслення значущості внеску кожного; стимулювати активність, задіюючи головний природний механізм розвитку дитини – наслідування, за допомогою запитань, проблемних ситуацій; будувати взаємини на основі продуктивного і толерантного співробітництва; надавати можливість обирати спосіб дії, необхідні засоби; уникати змагань, негативного оцінювання та тиску на дитину.

Педагог при цьому має бути суспільно активним громадянином і справжнім другом свого рідного міста – знати його історію та показувати приклад внесків у створення соціокультурного ландшафту столиці. Він, насамперед, порадник, ентузіаст, фасилітатор, координатор, експерт і лише потім – носій інформації.

- Пропонується підсилення некогнітивного складника в реалізації програми, завдяки створенню емоційно збагачених виховних ситуацій. Педагог має йти від *почуттєвих переживань дитини щодо певної ситуації, події чи явища* (здивування, інтерес, радість, сподівання, наміри, бажання, надії) до спільного з дорослим пошуку інформації та дій. Важливо не стільки інформувати, скільки практикувати навичку. Особливе місце має бути відведено вільній спонтанній мінімально регламентованій грі дитини, через які вона «пропрацьовує» свої знання, ставлення, моделі поведінки. Варто дотримуватися принципу ампліфікації – підтримувати саме ту діяльність, яку дитина може освоїти на цьому етапі розвитку без внутрішнього спротиву організму.
- У якості способів здобуття інформації та залучення дітей і батьків до активної діяльності ширше використовувати методи безпосередньої зустрічі дитини з реальністю: спостереження та прогулянки у природному докільлі, екскурсії, відвідування музеїв, виставок; практичну діяльність: ігри, елементарні досліди, експерименти, малювання об'єктів, складання карт, підбір ілюстрацій, виготовлення гербаріїв, колективне створення панно чи малюнків, участь у екологічних та соціальних заходах і проектах. За умови неможливості безпосередньої зустрічі з об'єктом чи явищем допускається використання інформаційно-комунікативних технологій, фото та відео. Добре мати в групі матеріали краєзнавчого характеру, наприклад, ілюстрації того, яким було знайоме і близьке міське середовище в минулому: краєвиди, схили Дніпра, вулиці, церкви,

архітектурні ансамблі та ін. Доцільно зіставляти такі наочні матеріали з тотожними об'єктами, виокремлюючи подібність чи відмінність як реальний вияв сучасності.

Програма є частиною програмно-методичного комплексу, до якого входять регіональна Програма **Я - киянин**, методичні рекомендації до регіональної програми, посібники для педагогів з різних напрямів роботи, посібник для батьків.

Основний склад творчої групи – колектив кафедри методики і психології дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.